

OLASZORSZÁG HÁBORÚJA

MIKOR OLASZORSZÁG a múlt év nyarának elején fegyverhez nyúlt, sokan úgy vélték, hogy ezt azért tette, nehogy elkéssék a nagy mérkőzésben való részvételtől. Ha azonban szigorúan katonai alapon vesszük az események menetét, az olasz beavatkozás más körvonalakban tűnik fel előttünk. Az egész kérdést talán így szövegezhethetők: a német fegyveres erő Franciaország leterítésével 1940. évi hadi teendőinek csak kisebb részét végezte el, amennyiben a vele szemben álló szövetség gyengébb tagjával számolt le, a főellenség: Anglia még töretlen harci akarat-tal állt készen a küzdelem folytatására. Ez továbbra is veszedelmes ellenfél maradt. Az angol földi hadsereg ugyanis tűrhető veszteséggel úszta meg a flandriai katasztrófát. Az angol légi haderő is aránylag keveset szenvedett a rövid május-júniusi hadművelet alatt. Az angol hajóhad pedig a földi hadsereg sikeres átmentése után épen, megnövekedett öntudattal állt készen a további harcra. Mindebből következtet, hogy a német fegyveres erőre még igen nehéz feladat vár: Anglia legyűrése.

A röviden így vázolható hadászati helyzetben vállalta az olasz haderő azt a kevésbé hálás feladatot, hogy beavatkozásával jelentékeny angol földi, légi és tengeri haderőket vonjon el az angol szigetország védelmétől és ekként megkönnyítse Németországnak még 1940-ben várt vállalkozását Anglia ellen.

Messze vezetne annak taglalása, hogy milyen külpolitikai és milyen világnézeti vagy más alapja volt az említett hadi feladat vállalásának. Ezért csak arra szorítkozunk, hogy a feladat elvégzésének nehézségeit érintjük.

Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy Olaszország hadereje nagyságánál és felfegyverzetségénél fogva a sikerre való jogosult reménnyel vállalkozhatott a feladat elvégzésére. Földi (fehér) hadereje az anyaországban 19 és Líbiában 2 hadtestbe összevont 51 sorhadbeli és 14 különleges (gépesített, alpesi, gyors és líbiai) elsővonalbeli hadosztályra rúgott. Ezenfelül annyi benszülőtt csapattal rendelkezett, amennyi megfelelt a mi szervezetünk szerint Líbiában 2 sivatagi és Abesszíniában (Kelet-Afrikában) 15 hegyi dandárnak. Az olasz hadszervezeti különlegességnek számító feketeinges milícia 25 hadosztályt kitevő erővel támogathatta a hadilábra állított földi haderőt. Tájékozásul szolgáljon, hogy Abesszíniának az olasz haderő szerény hányadát igénylő meghódításában már 7 ilyen feketeinges hadosztály vett részt.

Megemlítendő még, hogy Olaszországnak bőséges kiképzett tartaléka van ahhoz, hogy új hadosztályokat állítson fel. Ezért beszélt a Duce többször is 8 millió olasz katonáról, mint Olaszország haderejéről. Nem ismeretes, hogy a jelen különleges háborúban mennyi új olasz hadosztály alakult. Bizonyos következtetésekre nyújtanak lehetőséget azonban az alábbi adatok, melyek a világháborúra mennek vissza. 1915-ben az olasz haderő a háborút 38 gyalog és 4 lovas hadosztállyal (1,100.000 főnyi harci létszámmal) kezdte. 1916-ban felállított 36 új ezredet (gyalogsági erőben 9 hadosztályt) és 26 alpesi zászlóaljot, már 1917-ben további 18 ezreddel szaporította haderejét. Annak ellenére, hogy az 1917 őszen megvívott 12 isonzo-i csata után az olasz fővezérlet emberhiány miatt kénytelen volt 49 ezredet és 20 alpesi zászlóaljot felosztatni, a világháború végén a 62 gyalog és 4 lovas hadosztályra tagozott olasz haderő még mindig 3 millió főt számlált. Azóta Olaszország népessége megnövekedett. Hozzávetőleges számítás szerint ma kereken 100 hadosztállyal vonulhatna ki.

Az olasz hajóhad szinte kizárólag a világháború után épült, kiválóan elismert, vagy pedig összesűrített egységekből áll. Egységeinek összes tonnatartalma múlt év nyarán 657.000 tonnára rúgott, szemben az angol hajóhad

2 millió tonnájával, amihez azonban megjegyzendő, hogy az angol haditengerészet jelentős részét az angol anyaország körüli északi hadszíntér, valamint az óceáni hajóforgalom biztosítása veszi igénybe, és így az olasz hajóhadnak a Földközi tengeren tevékeny szerep betöltésére volt alkalma.

A korszerű olasz légi haderő a beavatkozás pillanatában bizonyára számlálhatott 3000 gépet.

Katonai erőben tehát számszerűleg nem volt és nincs is hiány.

Kevésbé kedvező azonban Olaszország földrajzi helyzete éppen a jelentékeny hajóhaddal bíró Angliával szemben. Hosszú tengerpartjának (csak az anyaországé közel 8000 km!) megbízható védelme sok katonai erőt és hadianyagot igényel. A Líbiával való összeköttetését a fölényes erejű angol hajóhad könnyen elvághatja, de legalább is állandóan zavarhatja. Mikor fegyvert fogott, már jelentékeny angol hadsereg állt a Líbiával szomszédos Egyiptomban, amellyel szemben Libia megvédeése nem tartozott az egyszerű hadi feladatok közé. A keletafrikai összeköttetés abban a pillanatban megszűnt, mikor Angliával hadi állapotba került. Az angoloknak módjukban volt három oldalról is, Szudán, Kenya és Brit Szomáli felől megtámadni ezt a gyarmatot.

Nem éppen kedvező helyzetben kellett tehát az olasz haderőnek a kezdetben említett feladatából kifolyólag támadó módon fellépni. Angol erőket ugyanis csak támadással vonhatott magára.

A vázolt nehézségek ellenére Olaszország jól indult. Az angol hajóhadat, az olasz légi flotta tevékenysége Málta ellen arra készítette, hogy kiürítse a Földközi-tenger középső részét és annak két végén, Gibraltár és Alexandria kikötőjében helyezkedjék el. Az angol hajóhadnak ez a visszahúzódása Olaszország közeléből lényegesen enyhítette az olasz partokat fenyegető veszélyt. Elismeréseméltó az is, hogy az olasz hajóhad rajai gyakran elhagyták biztos kikötőiket és több ütközetben is megmérkőztek az angol hajórajokkal. Ami a földi hadműveleteket illeti, Líbiából egy olasz hadsereg betört Egyiptomba és mintegy 100 km-nyi előnyomulása során megszállta Sidi-el-Baranit. Olasz-Kelet-Afrika 15 dandámyi védőrségének részei erélyes támadással meghódították Brit Szomáliát, egyben pedig sikeres előretöréseket intéztek Kenyába és Szudánba. Röviden: az olasz haderők a háború első hónapjaiban igen élénk és tagadhatatlanul sikeres tevékenységet fejtettek ki.

Az ősz beálltával Olaszország haderői kiterjesztették működési körletüket a Balkán félszigetre is. Jelentős olasz erők — két erős hadtestre tagozva — vonultak fel azalbán-görög határra. Majd pedig Olaszország jegyzékben tudatta Görögországgal követeléseit, amit a görög kormány feje minden további tárgyalás mellőzésével, meglehetősen meglepő módon, hadüzenetnek minősített. Ezután a katonai szakkörök azt várták, hogy az azonnal teljes erővel meginduló olasz támadás elsöpri a szembehelyezkedő görög csapatokat és hogy az olasz hadosztályok még 1940-ben bevonulnak Athénbe és ugyanakkor bolgár kézre kerül Szaloniki.

Sok szó esett azóta arról, hogy nem lehetett volna-e a Görögország elleni háborút elkerülni? Erről lehet is vitatkozni. A kérdésre adandó felelet megszövegezésénél azonban mindenesetre számításba kell venni azt, hogy Görögország már ez angol-német háború kitörése óta nem volt semleges. Magatartásánál fogva ugyanis Anglia oldalán álló, de egyelőre nem hadviselő államnak kellett tekinteni. A nemzetközi életben a „nem hadviselő” fogalom csak a jelen háború folyamán jött divatba. A régi nemzetközi jog csak hadviselőket és semlegeseket ismert. Az utóbbiakat jóindulatúaknak és közönyösöknek minősítette. Természetesen a semlegesek minőségük tiszteletfenntartását csak akkor igényelheték, ha egyik hadviselőt sem pártolták túlságo-

san a szembenálló fél rovására. Ennek lényegileg abban kellett megnyilvánulni, hogy a semleges ne fokozza békében megvolt kereskedelmi kapcsolatait vagy forgalmát a hadviselők valamelyikével, vagyis ne szállítson neki többet, mint békében.

A Jelen háborúban azonban a semleges államok más megítélés alá estek. Élet-halálharcról lévén szó, a hadviselő felek az ellenségeskedések kezdete után bizonyos idő múlva azt kezdték mérlegelni, hogy egyik vagy másik állam semlegessége kinek használ vagy árt. Ha nem származott káruk a szomszédos állam semlegességéből, vagy ha a semleges állam elég erős volt ahhoz, hogy semlegességét megvédje, akkor azt tiszteletben tartották. Ha azonban a semlegesség az ellenfélnek használt, iparkodtak a dolgon változtatni. Így például Hollandia és Belgium semlegessége a kellő biztonságot nyújtotta a Maginot-vonalnak a német megkerülés ellen, ami nagyon kapóra jött a hadászatiag védekező francia-angol hadseregeknek, de annál súlyosabban érintette a német haderőt, mert arra kényszerítette volna, — ha a dolgokba belenyugszik — hogy arctámadást intézzon a Maginot-vonal ellen. Továbbá: Belgium, Hollandia, Dánia és Norvégia hosszú és széles várfal gyanánt terpeszkedett ki Németország és Anglia között, fedezve utóbbit a német légi és tengeri támadások ellen, minthogy a felsorolt kis államok légi terét a német repülőgépek nem repülhették át, kikötőit a német hajók nem használhatták s végeredményben a német erők csak egyetlen irányból — a német öbölből — juthattak ki az Angliát övező tengerre, illetve az angol légi térbe. Mindez meglehetősen leegyszerűsítette az angol védőrendszabályokat. Az angol szigetország tehát elegendő biztonságban érezhette magát, míg a partjaival szemben fekvő országok jóindulatú semlegesek voltak. Ez a helyzet — ha állandósul — biztosította volna Németország ellenfeleinek azt az időt, amely szükségesnek látszott, hogy elhanyagolt felfegyverzetségükön változtassanak, bizonyos idő múlva elérjék, majd túlhaladják a német felkészültséget, amikor is támadásba mehetnek át.

Ilyen vagy hasonló megfontolások bírhatták a német hadvezetőséget arra, hogy az Anglia és Észak-Franciaország irányában fekvő szomszédos semleges államok területének megszállására tegyenek az illetékes helyre javaslatot, nehogy a helyzeti német katonai előnyök veszendőbe menjenek.

Sok tekintetben hasonló helyzet állt elő a Földközi-tengeren. Görögország angolbarát, nemhadviselő volta alkalmat nyújthatott volna Angliának, hogy Görögországra támaszkodva az egész Balkánt csatasorba állítsa a tengelyhatalmak ellen, ami ezeket új arcvonal kialakítására kényszeríthette volna. Az elsősorban érintett balkáni államok kereken 56 milliónyi lélekkel és hozzávetőlegesen 5 millió főnyi haderővel szaporították volna a tengelyhatalmak ellenségeinek számát. Ennek megakadályozásán felül még sok minden egyéb látszott kívánatosnak feltüntetni az olasz balkáni vállalkozást. Így például Görögország megtámadásával újabb angol haderőket lehetett a Földközi-tenger mellékére rögzíteni. A görög kikötők elfoglalásával Anglia elvesztette volna egész sorozatát azoknak a jó támaszpontoknak, amelyekről eddig légi és tengeri vállalkozásokat intézett az olasz anyország és Libia katonai céltárgyai ellen. Bizonyos szerepet játszott az olasz elhatározásban Albániának, mint a Görögország ellen tervezett hadművelet kiinduló helyének olasz birtoklása, aztán a görög hadsereg katonai értékéről elterjedt kevésbé hízelgő vélemény, végül pedig az a tapasztalat, hogy jelen háborúban és a közvetlenül megelőző válságos időszakban Anglia még egyetlen pártfogoltját sem tudta idejében támogatni, ahogyan ezt az angol segítségben bízó államok esetében Abesszíniától kezdve Csehszlovákián és Lengyelországon át egészen az Északi-tenger és a csatorna mentén elterülő kis államokig láthatta a világ. A felsorolt körülmények kétségtelenül megkönnyí-

tették azt az olasz elhatározást, hogy erélyesen lépjenek fel Görögország ellen, tekintet nélkül arra, hogy ezzel ellenfelei számát szaporítja, különösen mikor a legjelentősebb ellenfél, Anglia eddig nem sok erőt tanúsított: erélyes olasz támadásra feladta Brit-Szomalit, Kenya északi határsávját, néhány fontos határmenti pontot Szudánban, aztán Egyiptom néhány nyugati helységét.

Ezek után már megállapíthatjuk azt a kérdést, hogy mi volt a görög hadisikerek oka?

Mindenekelőtt az idejében érkezett angol segítség. Aztán, hogy Görögország egyetlen arcvonala összpontosíthatta haderejét, mert Bulgária nem fogott fegyvert, továbbá hogy Görögország haderőinek felvonulása természetesen gyorsabb volt, mint az olasz haderőké, amelyeknek át kellett hajózni Albániába és a partról hosszú gyalogmenetekben a görög határra vonulni, végül, hogy a görög hadvezetés felismerte és erélyesen kihasználta azt a kedvező helyzetet, amely neki alkalmat nyújtott arra, hogy a mérkőzés kezdetén túlerővel lépjen fel. A meglepő görög támadás az első időben nyilvánvalóan csak két olasz hadtestben (IX. és XI.) összefoglalt 6—8 hadosztályra ütközött és már ezért is sikeres volt. A görög haderőről egyelőre csak annyit tudunk, hogy teljes ereje sorhadbeli csapatokban 13 hadosztályra és még számos másodvonalbeli hadosztályra tehető és hogy ennek az erőnek zöme, támogatva angol légi és földi haderőkkel, intézte a támadást.

Nemcsak az olaszokat, hanem az egész világ katonai szakértőit meglepte a régebbi háborúiban meglehetősen kevés harcra szerencsével dolgozó görög hadsereg szereplése. Az olasz támadásra a görögök ellentámadással válaszoltak. Az északi szárnyon az olaszok Korica (Korcsa) vidékének feladására kényszerültek. Térveszteségük eddig mintegy 40 km-re tehető. A déli szárnyon a görög területre mintegy 20 km-re behatolt olasz csapatok elvesztették ezt a területnyereséget és ezenfelül még körülbelül 40—50 km széles albán határsávot is kiűrtettek. Egy sikeres olasz ellentámadás azonban még mindig lehetséges.

Valami hasonló történt Észak-Afrikában is. Az ottani hozzávetőlegesen 10—12 hadosztály erejű olasz hadseregnek támadni kellett, hogy az angolokat helyhez rögzítse. Az első támadó hadművelet meglepte az angolokat. Feladtak mintegy 100 km mélységű tengerparti területet Sidi-el-Baranival együtt. Ez az olasz megmozdulás bírta azonban az angolokat arra, hogy az Indiában, Ausztráliában és Új-Zélandban újonnan megszervezett csapataikat ne az anyaország védelmére, hanem Graziam tábornagy hadserege ellen alkalmazzák. Így alakult ki az angol túlerő. A főlényes erejű angol hajóhad pedig gondoskodott arról, hogy erősen zavarja az összeköttetést az olasz anyaország és Libia között s ekként megakadályozza a líbiai olasz hadsereg kellő megerősítését. Különös előnyt nyújtott az angoloknak, hogy a bőségesen rendelkezésükre álló üzemanyagnál fogva páncélos hadosztályokat vethettek latba, míg az olaszok üzemanyagnál fogva főleg gyaloghadosztályok alkalmazására kényszerültek, amelyek természetesen nem lehettek a páncélosok egyenrangú ellenfelei.

A hadjárat további fejleményeit azonban csak találgatni lehet. Jelen közlemény befejezésének idejében érkezett a hír, hogy angol páncélos erők már a Bardiatól több mint 100 km-re fekvő, megerősített és védett Tobrukon túl is megjelentek. Bizonyára az olaszok még nincsenek abban a helyzetben, hogy akár ellentámadással, akár kiterjedt védőállás foglalásával változtassanak a dolgok menetén. Egyelőre csak képlethetetik az angol előnyomulást. Ennek sikeréről még nem lehet nyilatkozni. Az bizonyos, hogy a távol-ságok még az angol páncélos csapatok számára is igen nagyok: Tobruk-tól Cirenaiica fővárosáig, Bengáziig. 400 km. De még ha Cirenaiica egészen,

sőt ha egész Libia is angol kézre kerülne, a lényeg az marad, hogy sok angol erő sok ideig foglalkozzék a hódítás és megszállás munkájával és hiányozzék más, fontosabb helyről.

Egyáltalában mind az albániai, mind a líbiai hadiesemények csak akkor bírhatnának nagyobb — a jelen két világrészre kiterjedő háború sorsát befolyásoló — hadászati jelentőséggel, ha meghoznák a lehetőséget a Földközi-tengeren és mellékén ma méfő működő angol tengeri, légi és földi haderők nagy részének más hadszíntéren való alkalmazására, vagy pedig ha az angol-görög hadisikerek hatása a másik oldalon erkölcsi téren érezhetően nyilvánulna meg. Míg ez nem történik meg, nem bírhat jelentőséggel az, hogy az afrikai sivatag egy darabja vagy a kietlen albán hegyvidék bizonyos része gazdát cserélt.

Persze mindez csak olyan hadtudományi megállapítás, amelynek csak feltételesen van értéke. Más kérdés ugyanis, hogy a hadiesemények mennyire érintik a csapatok harci kedvét és harci akarátát. Maga a közkatona rendszerint nem érti meg, hogy milyen hálátlan, bár szükséges hadászati színjáték néma, de hatásos szereplője volt. Még az értelmesebb altisztai és alantostisztai rétegekben is könnyen verhet gyökeret az a nézet, hogy a háború hálátlan feladatait kevesebb véráldozattal és területvesztéssel kellett volna megoldani. A hadi manőverek iránt érzéketlen hátország mindig győzelmeket akarna és ha az előnyomulás helyett hátrálást lát, bűnbakot keres. Így esett ennek a törekvésnek áldozatul Badoglio tábornagy, a diadalmas abesszinai hadjárat hőse, aztán a hajóhad vezérlő tengernagya, az albán arcvonalon működő hadsereg parancsnoka kétízben is és két hadtest parancsnoka. De elvégre a bűnbakkeresésnek is van jogosultsága. Ugyanis a hadvezér egyik főkelléke a hadiszerecsé. Ha hiányzik ez a kellék, más személlyel kell pótolni.

Fejezzük be fejtegetéseinket a következő megállapítással: a hátrálás természetesen nem öröm sem a hadvezérnek, sem a seregnek, de azért egyik sem jelent katasztrófát, sőt még balesetet sem, ha a csatátérnek az ellenség kezébe való átengedése és a még olyan kiadós visszavonulás is egy jól átgondolt haditerv végrehajtásából elkerülhetetlenül adódik. Ilyenkor a csapat bizalma a vezetésben nem rendül meg. A lényeg csak az, hogy nem szabad többet kockáztatni, mint amennyi a hadi cél elérése érdekében feltétlenül szükséges. Az igazi baj csak ott kezdődik, ha a kockázat felülmúlja a kellő mértéket.

JULIER FERENC